

การจัดการกับปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ ระหว่าง "ศิลปะ กับ การค้า"

จากผลงานของ Howard S. Becker ใน Outsider (1963) Becker ได้นำเสนอบทความ 2 เรื่อง คือ The Culture of a deviant Group: The Dance Musician และ Careers in a Deviant Occupations Group The Dance Musician ซึ่ง Becker ได้เสนอถึงปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ (dilemma) ระหว่าง "ศิลปะ กับ การค้า" โดยพูดถึงนักดนตรีแจ๊สที่ติดขัดต่อการแสดงดนตรีต่อหน้านายจ้างและผู้ฟัง การเผชิญกับสภาวะความขัดแย้งนี้ ทำให้นักดนตรีแจ๊สต้องเลือกระหว่างการบรรลุผลสำเร็จทางอาชีพกับการยึดมั่นต่อการเล่นดนตรีเพื่อสุนทรีย์ะ ถ้าพวกเขาเลือกที่จะบรรลุผลสำเร็จทางอาชีพ แน่แน่นอนว่าพวกเขาจะต้องเล่นดนตรีเพื่อการค้า (go commercial) ซึ่งพวกเขาจะต้องเล่นดนตรีเพื่อเอาใจลูกค้าและนายจ้าง และถ้าพวกเขายังคงที่จะเลือกยึดมั่นต่อการเล่นดนตรีเพื่อสุนทรีย์ะ พวกเขาอาจจะต้องถูกมองจากคนในสังคมว่าเป็นผู้ล้มเหลวทางอาชีพ

ต่อมา Becker ได้เสนอผลงานเรื่อง Art World (1982) Becker ยังได้ย้ำเน้นประเด็นของปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ระหว่าง "ศิลปะ กับ การค้า" ซึ่ง Becker ได้เสนอว่าศิลปะเชิงพาณิชย์ (commercial art) จะทำให้ศิลปินตกอยู่ภายใต้ผู้ชมและนายจ้าง และโลกศิลปะกับโลกธุรกิจมักจะแยกกันไม่ออก บ่อยครั้งนี้โลกศิลปะมักจะมีคนต่างๆ เข้ามาหาผลประโยชน์ เช่น นายทุน นักธุรกิจ ฯลฯ พวกนี้มักจะนำป้ายของ "ศิลปะ" มาเป็นจุดขาย เพราะว่าถ้าสิ่งไหนถูกมองว่าเป็นศิลปะ สิ่งนั้นมักจะได้รับเกียรติและมีชื่อได้เปรียบกว่าสิ่งที่ไม่ใช่ศิลปะ

ในที่นี้ "ศิลปะ" ก็คือผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์นี้แสดงออกมาให้เห็นถึงสุนทรีย์ภาพ รสนิยม และทักษะของแต่ละคน ส่วน "การค้า" คือกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้กำไร (profit) หรือผลตอบแทนจากกิจกรรมนั้น ซึ่ง "ศิลปะ" จะให้มูลค่าเชิงสุนทรีย์ศาสตร์ (Aesthetic Value) โดยมีเป้าหมายคือการแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกทางสุนทรีย์ะ โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อการแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกทางสุนทรีย์ะ ส่วน "การค้า" จะให้คุณมูลค่าการแลกเปลี่ยน (exchange value) โดยมีเป้าหมายคือ รายได้ ซึ่งปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ระหว่าง "ศิลปะ กับ การค้า" นับเป็นปัญหาที่ศิลปินทุกประเภทจะต้องเผชิญกับมัน และเมื่อเผชิญแล้วพวกเขาจะต้องหาวิธีที่จะจัดการกับปัญหานี้ ซึ่ง "นักดนตรีเปิดหมวก" ก็ถือว่าเป็นศิลปินประเภทหนึ่ง

ดังนั้น พวกเขาจะต้องเผชิญกับปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ด้วยเช่นกัน และเมื่อพวกเขาได้เผชิญกับปัญหาหนี้เสียปะจระเข้และรู้สึกอึดอัดกับมัน พวกเขาจะจัดการกับมันอย่างไร

ปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ ระหว่าง "ศิลปะ กับ การค้า" ในประสบการณ์ของ "นักดนตรีเปิดหมวก"

ในการสะท้อนสถานการณ์ที่เกิดปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ระหว่าง "ศิลปะ กับ การค้า" นี้ กลุ่มตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่พวกเขาได้เผชิญ ซึ่งก่อนหน้าที่พวกเขาจะเข้ามาสู่โลกของ "นักดนตรีเปิดหมวก" นี้ มีกลุ่มตัวอย่างคือ

ในกรณีของคิงการเป็นนักร้องตามห้องอาหาร ต้องถูกบังคับให้ต้องเล่นแบบตลกสนุกสนาน ซึ่งเขาคิดว่ามันไม่เหมาะกับเขาเพราะว่าการเล่นดนตรี มันไม่ได้ออกมาจากจิตใจเขาเลย

คิง "บางร้าน มีน้อยที่สั่ง แต่มันเขียนสคริปต์มาว่าวันนี้ เพลงนั้นะ อย่างมีบางที่แบบว่าเล่นแบบตลกไปเลย จริงๆ มันก็ต้องออกจากจิตใจตัวเอง การแสดงนะ ไซ้ใหม่ มันต้องเล่นออกมาจากใจ บางครั้งมันไม่เหมาะกับเรา เป็นคนที่ว่าถ้าไม่เหมาะะ จะไม่สน อะไรก็ช่าง จะไม่อยู่ตรงนั้นถ้ารู้ว่ามันไม่เหมาะกับเรา"

ในกรณีของตองเมื่อไปเล่นตามร้านอาหารเจ้าของจะถูกบอกให้ต้องแกะเพลงเอาใจลูกค้า เพื่อให้ลูกค้ามีความสุข ซึ่งเขาต้องทำตามเพราะมันเป็นอาชีพของเขา และมันเป็นธุรกิจ แต่การถูกบอกให้ต้องแกะเพลงเอาใจลูกค้าทำให้เขารู้สึกเครียด จึงไม่อยากเล่นเอาใจลูกค้า

ตอง "ไปเล่นตามร้านมันเครียดนะ ผมซี้เกียจเอาใจลูกค้า บางทีลูกค้าขอเพลงมาเราเล่นไม่ได้ อย่างเล่นพวกมาลีฮวนน่า แต่มาขอเพลงสตริงค์ ผมแกะแต่เพลงเพื่อชีวิต ถ้าเราเล่นไม่ได้ นายจ้างก็คงจะไม่ว่านะ แต่เรามีจิตสำนึกพอนะ เออ นี้อาชีพเรานะ แต่เราไม่สามารถเล่นได้ กัดตันเรามากกว่า บางทีเครียด เพราะว่ามันต้องเอาใจลูกค้า ถึงคุณเล่นเพลงเพื่อชีวิต แต่ถ้าเขา

ในกรณีของจิกถูกบอกให้ร้องเพลง ซึ่งทำยังไงก็ได้เพื่อให้ลูกค้า "มีความสุข" แม้กระทั่งต้องร้องเพลง "หมี่แพนด้า" ซึ่งนอกจากจะเป็นเพลงที่ไร้ซึ่งรสนิยม และยังต้องให้เปลี่ยนเนื้อร้องจน "เสียหมา" ซึ่งในกรณีเขารู้สึกว่ามันอยู่ในระดับจนถึงที่สุดที่ไม่สามารถจะทนได้อีกแล้ว

โจ๊ก “มันไม่ใช่ใจ ต้องไป entertain บนเวทีทำให้แขกมีความสุขสนุกสนานไปด้วย เขาก็จะคอยบอกเรื่อยๆ คุณเล่นเพลงแบบนี้ดี เขาก็จะบอกทำยังไงก็ได้ให้ลูกค้ามีความสุข บางทีร้องเพลงแปลง (เพลง) ซะอะไรก็ไม่รู้ อย่างเพลง ‘หมีแพนด้า’ ก็แปลงซะ ‘เสียหมา’ เลย”

จะเห็นได้ว่า ทั้งคิง ตอง และโจ๊ก ต่างก็เผชิญกับปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ระหว่าง “ศิลปะ กับ การค้า” พวกเขาขึ้นอยู่กับหัวของการค้า ซึ่งการอยู่ในหัวของการค้านี้พวกเขาต้องเจอการสั่ง บอก ให้ต้องร้องเพลงนั้น เพลงนี้ และต้องทำยังไงก็ได้เพื่อให้ลูกค้ามีความสุข ซึ่งการสั่งหรือบอกนี้ ทำให้พวกเขารู้สึกเครียด เพราะมันไม่ได้ออกมาจากจิตใจ ซึ่งในแง่นี้จะเห็นได้ว่า เมื่อกลุ่มตัวอย่างเลือก ขึ้นอยู่บนหัวการค้า ทำให้พวกเขาต้องสูญเสียการเล่นดนตรีเพื่องานศิลปะไป ซึ่งการที่จะบอก สั่ง ให้นักดนตรีต้องร้องเพลงทำให้นักดนตรีรู้สึกอึดอัด และกรณีให้เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือแม้กระทั่ง ต้องร้องเพลง “หมีแพนด้า” ซึ่งนอกจากจะเป็นเพลงที่ไร้ซึ่งรสนิยม และยังต้องให้เปลี่ยนเนื้อร้องจน “เสียหมา” ดังนั้น พวกเขาจึงจัดการกับปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ระหว่าง “ศิลปะ กับการค้า” ด้วยการหาอาชีพที่อิสระเสรีต่อการแสดงดนตรีเพื่อสุนทรีย์ยะ และอาชีพที่สามารถจะเล่นดนตรีได้อย่าง อิสระเสรีก็คือ “นักดนตรีเปิดหมวก”

ในกรณีของตองตองที่เป็นนักร้องตามห้องอาหารเขามักจะเกิดความกดดัน และเครียด ถ้าไม่สามารถแต่งเพลงเอาใจลูกค้าได้ แต่ถ้ามา “เปิดหมวก ตองสามารถจะเล่นเพลงไหนก็เล่นได้

“ผมเล่น ‘เปิดหมวก’ เล่นยังไงก็ได้ ผมเล่นเพลงที่ผมชอบ ผมคิดว่าเพลงนี้มัน เออ เนื้อหามันอย่างนี้ อย่างนี้ มันน่าจะเล่นก็เล่น เล่นอย่างนี้สบาย”

ส่วนควีนเจอกับปัญหาของการแกะเพลงเอาใจลูกค้า ทำให้ควีนไม่มีความสุขกับมัน อึดอัด เพราะไม่ต้องการร้องเพลงเพื่อเอา “มันส์” และเขาเป็นคนชอบอิสระจึงคิดว่าเล่น “เปิดหมวก” ง่าย กว่าเล่นตามห้องอาหาร

“การเล่นเปิดหมวกง่ายกว่าการไปเล่นห้องอาหาร เพราะว่าห้องอาหารมันมีคน fix ให้เราไง เราอึดอัด เราชอบอิสระ เราไม่ชอบให้แบบมาควบคุมเรา ชอบควบคุมตัวเอง มากกว่า”

กรณีของโจ๊กเขาไม่ชอบการทำให้ลูกค้ามีความสุข ด้วยวิธีการอะไรก็ได้แม้กระทั่งทำลาย คุณค่าของเพลงที่ตัวเองร้อง ทำให้โจ๊กเลือกที่จะมา “เปิดหมวก” เพราะว่ามันไม่อยากถูกบังคับห้อง เพลง ถ้า “เปิดหมวก” มันจะอิสระกว่า

“นักดนตรีเปิดหมวกไม่มีนายจ้าง อิสระกว่า เราอยากร้องเพลงอะไร ยังไงเพลงเรา
ตัวเอง เราแต่งกันสดๆ ในร้านอาหาร เราถูกบังคับให้ร้อง”

กรณีของคิงไม่ชอบถูกบังคับให้ต้องเล่น ซึ่งมันไม่ได้ออกมาจากจิตใจเขา ทำให้เขาเลือกที่
จะมา “เปิดหมวก” เพราะไม่ต้องแสดงบทบาทตามที่ใครกำกับ

“เสรีกว่า ‘เปิดหมวก’ เล่นยังงี้ก็ได้ ผมเล่นเพลงที่ผมชอบ ผมคิดว่าเพลงนี้มัน
เนื้อหา มันน่าจะเล่นก็เล่น เล่นอย่างนี้สบาย แต่เราอยากเล่นยังงี้ เราเป็นตัวของเรายังงี้
เราก็แสดงออกมา เราไม่จำเป็นต้องแสดงตามคนที่กำกับเรา”

กรณีของโต๊ดเมื่อออกจากสังกัดแล้ว เขาเลือกที่จะมาอยู่ในโลกที่อิสระเสรีตามข้างถนน ซึ่ง
ไม่ต้องสวมหน้ากาก

“ถ้าอยู่ในสังกัดเราต้องมีกรอบแน่นอนอย่างเข้าในสังกัด แต่มาอยู่ข้างถนนเรามี
โลกอิสระเสรีผมก็พูดในฐานะที่เคยเข้าสังกัดแล้วก็คือ หน้ากาก แต่ตรงนี้แทบไม่มีเลย”

ส่วนเต๋าเมื่อไม่สามารถเข้าในสังกัดได้ เขาก็เริ่มที่จะทำเพลงขายเอง ตอนที่เล่น “เปิด
หมวก”

“เราก็ไม่ได้ไปเสนอค่ายอื่น ผมเหนื่อยกับมัน ไปรอทำตรงนั้นทำไม ก็เริ่มทำของ
ขายเราเองดี ถ้าเปิดหมวก อยากขายเพลงก็ขาย”

ดังนั้น เมื่อกลุ่มตัวอย่างต้องเผชิญกับ dilemma ระหว่าง “ศิลปะ vs. การค้า” พวกเขาจะ
เลือกจัดการกับปัญหานี้ด้วยการมองหาอาชีพใหม่ที่มีความอิสระเสรีในการที่จะเล่นดนตรีเพื่อ
สุนทรีย์ได้มากกว่า ไม่ต้องถูกใครกำกับให้แสดง และอาชีพที่สามารถทำให้พวกเขาแสดงดนตรีได้
อย่างมีสุนทรีย์ และต้องเป็นอาชีพที่ทำให้พวกเขาหลุดพ้นจากการครอบงำและควบคุมจากกลุ่ม
ทุน บริษัท และธุรกิจ ซึ่งอาชีพที่ตรงกับคุณสมบัตินี้ก็คือ อาชีพ “นักดนตรีเปิดหมวก”

การจัดการปัญหาหนี้เสียจะระหว่าง “ศิลปะ” vs. “การค้า” ในโลกของ “นักดนตรีเปิดหมวก”

เมื่อกลุ่มตัวอย่างเลือกที่จะจัดการกับปัญหา dilemma ระหว่าง “ศิลปะ vs. การค้า” โดย
การเลือกเข้ามาสู่โลกของ “นักดนตรีเปิดหมวก” แต่ “นักดนตรีเปิดหมวก” ก็ยังต้องมีการจัดการกับ
dilemma ระหว่าง “ศิลปะ vs. การค้า” ในโลกของพวกเขาด้วยเช่นกัน ดังนั้น พวกเขาจะเลือกจุดที่
เหมาะสมอยู่ตรงไหน และจะเอนเอียงไปทางด้านใดมากกว่ากันระหว่างศิลปะ และการค้า

ในการสะท้อนสถานการณ์ที่เกิด dilemma ระหว่าง "ศิลปะ vs การค้า" ในโลกของ "นักดนตรีเปิดหมวก"นี้ ผู้ศึกษาได้ยกกรณีศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง "นักดนตรีเปิดหมวก" ให้เห็นถึงสถานการณ์ที่เกิด dilemma ซึ่งในแต่ละ case จะมีดังต่อไปนี้

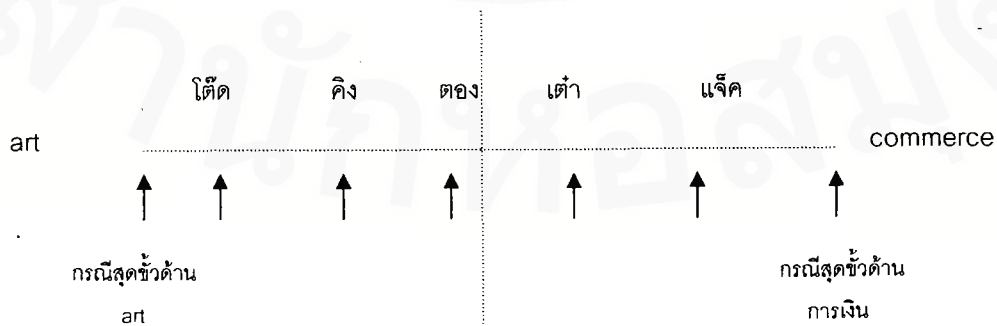
แจ๊ค "บางที่เราเล่นเพลงที่เราชอบ แล้วคนอื่นไม่ชอบ ร้องจนเหนื่อยก็ไม่ได้ตั้งค์เราชอบ ในเนื้อหาเพลงแต่คนฟังเขาไม่รู้จัก ก็ไม่ได้ตั้งค์ เราเป็น filter ตัวกรอง ต้องกรองเพลงเอาเพลงดีๆ มาเล่น เราจะไปเอาที่เราชอบอย่างเดียวไม่ได้ เพลงเพื่อสังคม เพื่อผู้คนที่กำลังใจผู้คนที่เราต้องเอาเพลงอย่างนั้นมาเล่น"

เต๋า "ถ้าพูดถึงศิลปะมันก็ต้องมีผู้สร้าง ผู้เสพ ผู้เสพนี้ก็ต้องเลี้ยงดู 'นักดนตรีเปิดหมวก' นักดนตรีเป็นผู้สร้าง คุณมาข้างถนนคุณต้องตะเบ็งเสียงนะ คุณต้องเล่นกีตาร์ให้มันดัง คุณไม่มีแอมป์ ไม่มีไมล์ แต่คุณจะทำยังไงให้คนอื่นเขาได้ยินคุณล่ะ"

ไต้ด "คือผมต้องเต็มที่ผมต้องสุดๆ ห้ามเหยาะเหยอะเด็ดขาด เพื่อให้ได้เงินมา คือผมมีความตั้งใจมากกว่า แต่ผมรู้สึกแย่มากถ้าผมได้ตั้งค์เข้ามาแล้วแบบผมไม่เต็มทีนะ ผมเล่นแบบเหยาะๆ เหยาะๆ แล้วเกิดได้ตั้งค์เยอะนี้ ผมจะรู้สึกไม่ดี วันนั้นแบบ ไม่คุ้มกับเงินที่เขาให้มาเลยวะ"

ตอง "ทุกวันนี้ 'ลุ่น' ใครหนอจะเป็นคนแรก เพลงแรกยังไม่ได้เราจะยังไม่ออกพิวส์ ยังไม่มีอารมณ์ร่วม แต่พอมีคนมาให้ปั๊บ อารมณ์มันจะมาเองโดยธรรมชาติ"

ไต้ด "คนมันพอยิ่งรู้มาก คนแบบนี้มายืนจะต้องปล่อยเพลงแบบไหนกลายเป็นเรารู้เรื่องไป โอกาสที่มันจะได้ตั้งค์มันสูง ร้องตามคำขอเขาเนี่ย แต่ตอนนี่ก็คือ กบฏแย่งทุกอย่าง คือไม่ต้องมาขอกู ไม่ต้องมาขอเลย คือแบบมันจะร้องเพลงของมันเอง มันจะสื่อของมันเอง คุณอยากให้คุณให้"

ในกรณีจะเห็นได้ว่าแม้ว่า “นักดนตรีเปิดหมวก” จะมีอิสระเสรีในการทำงานศิลปะมากขึ้น แต่พวกเขาก็จัดการตนเองเอียงมาทางด้านการค้า แต่จะเป็นการค้าจะมากน้อยเพียงใด ก็จะขึ้นอยู่กับข้อจำกัดของแต่ละคน ซึ่งในแง่นี้ มันได้ชี้ให้เห็นว่า แม้ จะอยู่ในโลกของ “นักดนตรีเปิดหมวก” แต่ก็ยังต้องประสบกับ dilemma ระหว่างศิลปะ และการค้าอยู่ ซึ่งรายละเอียดในแต่ละกรณีจะมีดังต่อไปนี้

โต๊ด “คนมันพอยิ่งรู้มาก คนแบบนี้มาเย็นจะต้องปล่อยเพลงแบบไหนกลายเป็นเรา รู้เรื่องไป โอกาสที่มันจะได้ตั้งค้มันสูง ร้องตามคำขอเขาเนีย แต่ตอนนี้ก็คือ กบฏแย่งทุกอย่าง คือไม่ต้องมาขอกู ไม่ต้องมาขอละเลย คือแบบมันจะร้องเพลงของมันเอง มันจะสื่อของมันเอง คุณอยากให้คุณให้”

ในกรณีนี้ถือว่่าเป็นกรณีที่เอียงทางด้านศิลปะมากที่สุด โดยจะร้องเพลงโดยที่ไม่สนใจลูกค้า ไม่สนใจเงิน ต้องการร้องและสื่อเพลงของตัวเอง

แจ๊ค “บางที่เราเล่นเพลงที่เราชอบ แล้วคนอื่นไม่ชอบ ร้องจนเหนื่อยก็ไม่ได้ตั้งค้เราชอบ ในเนื้อหาเพลงแต่คนฟังเขาไม่รู้จัก ก็ไม่ได้ตั้งค้ เราเป็น filter ตัวกรอง ต้องกรองเพลงเอาเพลงดี ๆ มาเล่น เราจะไปเอาที่เราชอบอย่างเดียวไม่ได้ เพลงเพื่อสังคม เพื่อผู้คนที่กำลังใจผู้คนที่เราต้องเอาเพลงอย่างนั้นมาเล่น”

ในกรณีนี้ แจ๊คจะให้ความสำคัญกับผู้ฟังมากที่สุดในบรรดากลุ่มตัวอย่างคนอื่น ๆ โดยคำนึงถึงเงินที่เป็นตั้ง จะไม่ร้องเพลงเพลงที่ตัวเองชอบ เพราะคิดว่าไม่ได้เงิน แต่จะร้องเพลงที่คนอยากฟัง

คิง “ถ้าพูดถึงศิลปะมันก็ต้องมีผู้สร้าง ผู้เสพ ผู้เสพนี้ก็ต้องเลี้ยงดู ‘นักดนตรีเปิดหมวก’ นักดนตรีเป็นผู้สร้าง คุณมาข้างถนนคุณต้องตะเบ็งเสียงนะ คุณต้องเล่นกีตาร์ให้มันดัง คุณไม่มีแอมป์ ไม่มีไมล์ แต่คุณจะทำยังไงให้คนอื่นเขาได้ยินคุณล่ะ”

ในกรณีนี้ มองว่างานศิลปะจะมีทั้งผู้เสพ และผู้ฟัง ที่ให้เงินนักดนตรี ดังนั้นกรณีนี้จึงต้องการที่จะสื่อเพลงให้เข้าถึงคนฟัง

ตอง “ทุกวันนี้ ‘ลูน’ ใครหนอจะเป็นคนแรก เพลงแรกยังไม่ได้เราจะยังไม่ออกพิวส์ ยังไม่มีอารมณ์ร่วม แต่พอมีคนมาให้ปั๊บ อารมณ์มันจะมาเองโดยธรรมชาติ”

ส่วนกรณีนี้ จะให้ความสำคัญกับมูลค่าเชิงการแลกเปลี่ยน (exchange value) คือ ยิ่งคนให้ปุ๊บ ตัวเองก็จะยิ่งเล่นดีขึ้นเท่านั้น

เต๋า “คือผมต้องเต็มที่ผมต้องสุดๆ ห้ามเหยาะเหยอะเด็ดขาด เพื่อให้ได้เงินมา คือผมมีความตั้งใจมากกว่า แต่ผมรู้สึกแย่มากถ้าผมได้ตั้งค้เข้ามาแล้วแบบผมไม่เต็มทีนะ ผมเล่นแบบเหยาะๆ เหยาะๆ แล้วเกิดได้ตั้งค้เยอะนี้ ผมจะรู้สึกไม่ดี วันนั้นแบบ ไม่คุ้มกับเงินที่เขาให้มาเลยวะ”

ในกรณีนี้จะให้ความสำคัญกับมูลค่าเชิงการแลกเปลี่ยน (exchange value) เช่นเดียวกับใน โดยจะเล่นให้เต็มที่เพื่อกับค่าให้คุ้มกับค่าเงินที่เขาให้มา

ในการทำอาชีพ “นักดนตรีเปิดหมวก” จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากนักดนตรีประเภทอื่นๆ ทั่วไป คือ “นักดนตรีเปิดหมวก” สามารถที่จะมีอิสระเสรีในการร้องเพลง เลือกเพลง เล่นดนตรี เพื่อความสุนทรีย์ศาสตร์ของตัวเอง แต่กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนจะเลือกเอนเอียงไปในแนวทางใด ก็แล้วแต่การจัดการของกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนว่าจะทำอย่างไร

ปรัชญาและอุดมการณ์ของ “คนเปิดหมวก” และการจัดการกับปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ระหว่าง “ศิลปะ vs. การค้า”

ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะสะท้อนปรัชญาและอุดมการณ์ของ “คนเปิดหมวก” และการจัดการกับปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ระหว่าง “ศิลปะ กับ การค้า” ระหว่าง “ศิลปะ vs. การค้าซึ่งพวกเขาถือเป็นผู้กระทำทางสังคมที่มีความกระตือรือร้น (active actor) และเป็นผู้ให้ความหมาย (subjective meaning) แห่งการกระทำของตัวเองอย่างมีจิตสำนึก (conscious) นักดนตรีเปิดหมวก” มีวิธีการจัดการกับ ปัญหาหนี้เสียปะจระเข้ระหว่าง “ศิลปะ กับ การค้า” โดยมองถึงปรัชญาการทำงานของตัวเอง ซึ่งคำนึงถึงการเล่นดนตรีเพื่อคนฟังให้ดีที่สุด ตลอดจนการคำนึงถึงการประพาศิตัวอย่างเหมาะสมกับบุคคลรอบข้าง และให้ความสำคัญต่อความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากอาชีพนี้ รวมถึงกรให้คุณค่าแก่อาชีพ “นักดนตรีเปิดหมวก” ในฐานะที่เป็นอาชีพที่มีเกียรติอาชีพหนึ่ง

- หลักการทำงาน ในที่นี้ หลักการทำงานของกลุ่มตัวอย่างก็คือ การเล่นให้เต็มที่และเล่นให้ดีที่สุดโดยการเล่นออกมาจากใจ และมีความจริงใจและซื่อสัตย์ต่อผู้ฟัง

“เล่นให้เต็มที่/เล่นให้ดีที่สุด”

แจ๊ค “ต้องเล่นออกมาอย่างเต็มที่ ออกจากธรรมชาติของมัน ก็เลยทำสมาธิ ตอนนี้มีสมาธิ ใจไม่วอกแวกพร้อมจะเล่นเสมอ อยู่ที่สมาธิ สมาธิสำคัญที่สุด ถ้าเรามีความพร้อมเราย่อมจะแข็งแกร่ง ถ้าทำอะไรไปผลออกมามันจะไม่คุ้มค่า”

ไต้ต “ผมคิดว่าอย่างเวลาผมไปผมไม่ได้คิดเลยว่า โยววันนี้กูจะได้สักกีบาท แต่ว่าถ้าผมเล่นป๊อบก็คือเต็มที่ตรงนั้น แล้วก็จบกัน ก็คือทำยังไงก็ได้ให้คนที่เขาให้ตั้งค์เราไม่เสียตายตั้งค์ อย่างสมมติว่าเขาให้เรา 20 บาทป๊อบ แต่พอเค้าเดินผ่านไปแล้วป๊อบ ถ้ามีงเล่นเหยาะๆ แหยะๆ มีงก็รู้อยู่แแก้วว่ามีงไม่เต็มที่กับอาชีพคุณ”

เต๋า “สื่อเพลงของผมไปให้คนได้รู้จัก เล่นออกไปให้เต็มที่ ให้ออกไปในเสียงเพลงออกไปในแรงที่เราดีดกีตาร์ บางทีคอร์ด C คอร์ดเดียวผมอาจจะทำให้คุณเศร้า คอร์ด C คอร์ดเดียวผมอาจจะทำให้คุณน้ำตาร่วงก็ได้”

“จริงใจและซื่อสัตย์ต่อผู้ฟัง”

แจ๊ค “เพื่อน เขาอยากมาเล่นกับเรา 2-3 เพลงแรกก็เล่นเข้ากันได้ ตอนหลังมามีคนขอเพลง เขาเล่นไม่ได้ เขาวางกีตาร์เฉยเลยแล้วก็เดินไป กลับมาอีกบอกนายเล่นไปเดี่ยวเขาจะฉายเดี่ยวบ้าง เขาก็เปิดเทปเล่นไปกับเทป ใส่อะ ‘หลอกคนดู’ นะ เล่นกับเทปเก่งก็จริง แต่คนดูจะรู้ได้ไงว่าเขาเก่งทุกเมิต เพราะมันไม่ได้เล่นสด เอาท่าทางเข้าไป เราก็รับไม่ได้ มันเป็นการโกหกตัวเอง”

ตอง “ผมมองตั้งค์ทุกบาททุกสตางค์ที่เขาให้มาผมว่ามีคุณค่าหมด ไม่จำเป็นว่าต้องเป็นห้าสิบบสตางค์หรือว่าเหรียญบาท หรือว่าแบงค์ร้อย หรือว่ายี่สิบบาท ผมว่ามีค่าทุกบาททุกสตางค์ที่เขาให้มา”

- จรรยาบรรณของคน “เปิดหมวก” จรรยาบรรณ ในที่นี้จะเกี่ยวข้องกับผู้ฟัง ดังนั้น จึงต้องมีเกณฑ์ที่เป็นสิ่งที่ยึดโยงกับควบคุมความประพฤติและกิริยาที่ไม่ควรประพฤติ ซึ่งการมีข้อตกลงของ “นักดนตรีเปิดหมวก” นี้จะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงการมีอยู่ของ “นักดนตรีเปิดหมวก”

แจ๊ค “จะไม่มาทุกวัน มาทุกวันเขาคิดว่ายังไง ไม่ควรจะมาทุกวัน ก็ต้องเว้นช่วงหน่อย แล้วก็ควรที่จะเล่นในที่หนึ่ง พยายามอย่าเกิน 2 ชั่วโมง เพราะศิลปินมันต้องมีคุณค่า

ในตัวเอง ไม่ใช่ทำตัวเป็นขอทานเล่นตรงไหนก็ 'ยึดตรงนั้น' เอาซะจน จะ 'ดูเงินเขา' อย่างนั้นไม่ได้”

โต๊ด “ ‘คนเรามันต้องยิ่งใหญ่ในใจด้วย’ เราอย่าทำตัวเป็นขอทานแย่งกัน เราต้องมีศักดิ์ศรี ต้องมั่นใจในฝีมือของเราด้วย ไม่ใช่ว่าต้องไปแย่งกันเล่นจุดนั้นจุดเดียว ต้องไปหวังเอาเงินเขาอย่างนี้มันไม่ได้”

ตอง “ถ้าฝนตก คนจะไปหลบป้าย คนมันจะเยอะก็จริงแต่ว่ามันเป็นการเกะกะเขา ถ้าเราเห็นแก่ตัว เราจะเล่นได้ตั้งค์ แต่ไม่ควรทำให้เขาได้หลบฝนดีกว่า”

- ปรัชญาและอุดมการณ์ของคน “เปิดหมวก” ปรัชญา หมายถึง ความรู้อันประเสริฐ เป็น “ความรู้ที่เป็นหลักแห่งความรู้” และ “ความรู้ที่เป็นหลักแห่งความเป็นจริง” ดังนั้นผู้ที่เข้าถึงหลักปรัชญาย่อมสามารถที่จะประยุกต์ใช้ในศาสตร์ทั้งปวงได้ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างก็ได้นำหลักปรัชญามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของพวกเขาเช่นกัน ส่วนอุดมการณ์ ก็คือ อุดมคติอันสูงส่งที่จูงใจให้มนุษย์พยายามบรรลุถึง ซึ่งคำว่าอุดมคตินี้ก็คือ จินตนาการที่ถือว่าเป็นมาตรฐานแห่งความดี และความจริง ซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายแห่งชีวิตอันสูงส่งที่จูงใจให้มนุษย์สามารถบรรลุถึง ซึ่งในที่นี้กลุ่มตัวอย่างได้สะท้อนให้เห็นถึงปรัชญาและอุดมการณ์ของพวกเขา

“ปรัชญาของคน ‘เปิดหมวก’ ”

คิง “เวลาที่เขาเอาเงินมาใส่ให้เรา เวลาเราร้องเพลง มันก็อยู่ที่เราจะคิด ถ้าจะกอบโกยเอาเงินเขา ได้มาแล้วก็ไปใช้จ่ายกินเหล้าเลี้ยงเพื่อนฝูง อย่างนั้นมันก็ ‘น่าอาย’ อายแก่ใจตัวเอง เงินที่เขาให้เราเอาไปใช้อย่างนั้นมันก็ไม่ถูกต้อง แต่ถ้าเราเอาไปเลี้ยงชีพเรา เอาไปใช้ในสิ่งที่ไม่ดีประโยชน์ แล้วไปเห็นคนที่ต่ำต้อยกว่าเรา ยากจนกว่าเรา เราก็ให้เขาบ้าง แบ่งให้เท่าที่เราให้ได้ มันก็เป็นหลักความสมดุลย์ของธรรมชาติอยู่แล้ว ถูกเปล่า การแบ่งปัน”

แจ๊ค “บางวันเบื่อกๆ เพลงมันก็อย่างนั้น มัน ‘ไม่ใช่สาระที่แท้จริง’ แต่ตราบไตที่อยู่ ในวงจักรมนุษย์โลกียชน การเล่นดนตรีถือว่าใช้ได้ มันทำให้เรามีความรื่นเริง เพราะในความหมาย ความสุขของมนุษย์เสียงดนตรีเป็นเสียงทำให้มนุษย์สนุกสนาน เคยคิดเบื่อก็คิดจะหลีกเร้นไปอยู่สันโดด แต่มันเป็นไปไม่ได้ แต่เราพลาดไปมีลูก มีพอมมีแม่ เราต้องเลี้ยงครอบครัว ก็เอาตรงนี้ไปก่อน”

“อุดมการณ์ของคน ‘เปิดหมวก’ ”

โต๊ด “คือผมด้วยความที่ไม่ได้มีเงินเป็นตัวตั้ง ไม่เคยได้ตั้งใจอะไรแบบนั้นไง ไม่เคยเอาเงินเป็นตัวตั้งเลย แต่ว่าถ้าผมตั้งใจอะไรอย่างนั้น ผมต้องเต็มที่ผมต้องสุดๆ ห้ามเหยาะแหยะเด็ดขาด เพื่อให้ได้เงินมา คือผมมีความตั้งใจมากกว่า แต่ผมรู้สึกแย่มากถ้าผมได้ตั้งค์เข้ามาแล้วแบบผมไม่เต็มที่นะ ผมเล่นแบบเหยาะๆ แหยะๆ แล้วเกิดได้ตั้งค์เยอะนี้ ผมจะรู้สึกไม่ดี วันนั้นแบบ ไม่คุ้มกับเงินที่เขาให้มาเลยวะ”

ตอง “วันนี้ผมมาเล่น ผมต้องเล่นให้เต็มร้อย เล่นให้ดีที่สุด เท่าที่ผมจะทำได้ อย่างนั้นมากกว่า เล่นเพื่อนงานศิลปะ ทำงานด้วยจิตวิญญาณ เราก็เล่นกีตาร์ด้วยจิตและวิญญาณ ถ่ายทอดออกไป เงินที่ได้เป็นผลพลอยได้ ในความคิดผมคือ เล่นวันนี้ผมเล่นด้วยความมากกว่าไม่ตั้งเป้าว่า อ๋อ วันนี้ต้องสี่ร้อยอัพ ห้าร้อยอัพ ผมไม่ได้คิดเรื่องนั้น”

- ภูมิปัญญาคน “เปิดหมวก” ภูมิปัญญาในที่นี้ หมายถึง ความรู้ ความสามารถที่ได้จากประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ สำหรับภูมิปัญญาที่กลุ่มตัวอย่างได้ค้นพบ และสะท้อนออกมาให้ฟัง

แจ๊ค “มันมีข้อเปรียบเทียบว่า ยายแก่เดินถือขันมาตรงหน้าที่เราเล่น ก็เอาเงินจากในกล่องให้แก 5 บาท บอกว่ายายเดียวลองเดินไปข้างหน้านะ ไม่อยากให้ไปรบกวนคนอื่นที่ไม่อยากให้ แล้วความรู้สึกของคนขอเวลาที่เขาไม่ให้ก็จะมองเขาแบบใช้สายตา มันจะสร้างภาพไม่ดีต่อกัน หลังจากที่เขาแล้วปั๊บ เล่นอีกสักเพลงสองเพลงเงินมันก็ไหลมาหา น่าอัศจรรย์ใจว่า อ้อ อานิสงค์ของการให้ มันมีความคิดขึ้นมาอย่างหนึ่ง คนที่เขาให้เราเขาเตรียมใจมาแล้วเขาถึงให้ แต่ถ้าเขาไม่เตรียมตัวเตรียมใจที่จะให้ก็ไม่มีประโยชน์ ได้ความรู้สึกไม่มีจากคนนั้นด้วย”

ตอง “การ ‘เปิดหมวก’ มันก็สอนให้ผมเรียนรู้อะไรหลายๆ อย่าง ก่อน ‘เปิดหมวก’ ผมอาจจะมองโลกในแบบหนึ่ง พอ ‘เปิดหมวก’ แล้วมันทำให้ใจผมดูอ่อนนิ่มลงไปได้ บางทีเจอคนเยอะ เจอคนแบบนั้นแบบนี้ มันก็สอนให้ผมมีความอ่อนนุ่มถ่อมตนได้นะ คือเมื่อก่อนผมอาจจะก้าวร้าวเกินไป ผมจะคิดว่าคนไทยไม่มีน้ำใจอะไรเลย แต่พอเวลาเล่นเสร็จมันไม่ใช่จริงๆ แล้วคนเรามีน้ำใจ มันก็เลยทำให้ผมคิดว่า คนเราไม่ได้โหดเหี้ยม คนมันมีจิตใจที่อ่อนนุ่มกว่าสัตว์อีกนะ มันไม่โหดร้ายอย่างที่เราคิด”

- การให้คุณค่าแก่อาชีพ “นักดนตรีเปิดหมวก” การให้คุณค่าทางอาชีพหมายถึง การที่กลุ่มตัวอย่างแสดงความตระหนักในสิ่งที่ดีที่สุดต่ออาชีพ “นักดนตรีเปิดหมวก” ซึ่งในที่นี้กลุ่มตัวอย่างได้

สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่มีต่ออาชีพไว้ว่า อาชีพที่พวกเขาทำเป็นอาชีพที่มีเกียรติแม้จะเล่นอยู่ที่ไหนก็สร้างความบันเทิงให้กับคนฟังได้เหมือนกัน และมีน้อยคนที่จะทำได้อย่างนี้

แจ๊ค “มันไม่ได้ต่ำต้อยนี่อาชีพศิลปิน ก็ถือเป็นอาชีพที่มีเกียรติ คนคำว่าเกียรติมันจะอยู่ที่สถานะไหนมันก็มีเกียรติ เพชรแม้จะอยู่ในตมก็ยังเป็นเพชร ไม่จำเป็น แม้เราจะอยู่ข้างถนนก็เล่นเพลง Classic กับเขาได้ คุณจะนั่งรถเก๋ง ถ้าคุณฟังสุนทราภรณ์ผมก็เล่นสุนทราภรณ์ให้คุณได้”

โจ๊ก “เพื่อนเขาบอกว่า Loso เมื่อก่อนก็เล่น ‘เปิดหมวก’ เขาพูดอย่างนั้นเขาอาจจะให้กำลังใจเราก็ไม่รู้ละ อี้ด พุฒบาร ก็เคยเล่นแถวสนามหลวง แต่เขาเล่นแบบเป็นวง เขามาเล่นเอากลองมาตีสดๆ กับดิน ไม้ได้เล่นบนเวที หรือสมัยก่อน เขาปิดถนนทำพระจันทร์ ก็มีนักดนตรีฝรั่งมา เอาเลื่อยมาสีไวโอลิน มาเล่นกับดิน ที่ผืนดิน มันไม่ได้ต่ำต้อยแหละ”

จากการศึกษา สรุปได้ว่า ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดเรื่องปัญหาหนี้เสียปะจระระหว่าง “ศิลปะกับการค้า” ที่เสนอโดย Becker ที่เน้นย้ำเรื่อยมาถึงประเด็นนี้ ตั้งแต่งาน Outsiders (1963) และได้นำเสนอเรื่อยมาจนถึง Art World (1982) ซึ่งการศึกษาพบว่านักดนตรีต่างก็เผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาหนี้เสียปะจระระหว่าง “ศิลปะกับการค้า” กล่าวคือ แม้ว่าพวกเขาจะทำงานอยู่ในหัวของการค้า แต่ว่าพวกเขาก็เอนเอียงเข้าสู่หัวของศิลปะ ซึ่งทำให้พวกเขาเกิดความรู้จักอึดอัดจากการครอบงำและควบคุมของบริษัท/ธุรกิจ/นายทุน เพราะพวกเขาอยากมีอิสระที่จะแสดงดนตรีเพื่อความสุนทรีย์ๆ ทำให้พวกเขาจัดการกับปัญหาปัญหาหนี้เสียปะจระระหว่าง “ศิลปะกับการค้า” ด้วยการมองหาอาชีพใหม่ ที่ให้อิสระเสรีในการแสดงดนตรีเพื่อความสุนทรีย์ๆ ได้มากกว่า ดังนั้น อาชีพใหม่ที่ให้ความอิสระเสรีในการแสดงดนตรีเพื่อความสุนทรีย์ๆ ได้มากกว่า ก็คือ “นักดนตรีเปิดหมวก” อย่างไรก็ตาม แม้จะมีอิสระในการทำงานศิลปะมากขึ้น พวกเขา ก็ยังต้องเผชิญกับปัญหาหนี้เสียปะจระระหว่าง “ศิลปะกับการค้า” อยู่ดี ซึ่ง “นักดนตรีเปิดหมวก” มีวิธีการจัดการกับ ปัญหาหนี้เสียปะจระระหว่าง “ศิลปะกับการค้า” โดยมองถึงปรัชญาการทำงานของตัวเอง ซึ่งคำนึงถึงการเล่นดนตรีเพื่อคนฟังให้ดีที่สุด ตลอดจนการคำนึงถึงการประพฤติตัวอย่างเหมาะสมกับบุคคลรอบข้าง และให้ความสำคัญต่อความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากอาชีพนี้ รวมถึงกรให้คุณค่าแก่อาชีพ “นักดนตรีเปิดหมวก” ในฐานะที่เป็นอาชีพที่มีเกียรติอาชีพหนึ่ง